

Rekordhøye gullpriser og økonomisk nedgangstid fører proffe skattejegere og hobbydetektorister ut i krig om de beste jordområdene. Finneren er vinneren.

VIKINGLOTTO

TEKST LINE TILLER FOTO KRISTINE NYBORG
Birmingham/Buckinghamshire/London, England

E

En samling på to eller flere metalliske objekter, som inneholder minst 10 % rent gull eller sølv og er over 300 år gamle.

Definisjon av en skatt i England, av Treasure Act 1996.

DET ER DEN TREDJE NATTEN på rad arbeidsløse Terry Herbert sniker seg ut til åkerhøyden like ved en motorvei nord for Birmingham i England. Denne julinatten i 2009 tordner det kraftig. Lynet blinker over åskammen, og med regndråper rennende ned langs nesebeinet står Herbert på alle fire og graver i svart jord. Ved siden av ham ligger en metalldetektor og hyler. Etter hvert som uværet gir seg, begynner lommene på Herberts arbeidsvest å bule kraftig. De fylles med gull. Over 1000 biter, over 1000 år gamle.

- Jeg ville egentlig rygge en lastebil over funnet, men hadde ingen for hånden. Lokalavisene skrev om likfunn, og ryktene gikk heftig i detektormiljøet.

Herbert var usikker på hvor verdifullt funnet var, men ettersom han nærmest svømte i gullbiter, skjønte han at området måtte beskyttes for tjuvradder, såkalte «nighthawkers», som i ly av mørket stjeler skatter for å slippe unna rapporteringsplikten.

- Jeg var alene om hemmeligheten i én uke før jeg kontaktet myndighetene, sier Herbert (57).

Som så mange ganger før står han bredbent på toppen av nyslått bygg, med ullsokkene trukket langt oppover buksebena. Høstsesongen for detektorklubbene i England har akkurat startet. Denne gangen holder Herbert en splitter ny metalldetektor til over 12.000 kroner i hendene. Denne gangen er han ikke alene.

30 MILLIONER KRONER. I 18 år hadde Herbert vært en av disse særegne hobbydetektoristene som subbet rundt på landsbygda med en spade slepende etter seg, en figur folk lo av, og forbi kjørende biler tutet etter. Han ønsket bare litt mosjon, noe å gjøre, kjenne på følelsen av å kunne ta på seg «historiske laserbriller», se gjennom bakken og være den første til å stryke over knuste vasebiter fra middelalderen, finne noen økseblader fra bronsealderen kanskje - og renske naturen for rustne drattapper. Han fant mest skrot, men selvfølgelig, han hadde alltid guttedrommen om Indiana Jones, enden av regnbuen og Aladdins hule i bakhodet.

Denne sommermorgenen for tre år siden bråstoppet Herbert av et skarpt signal i øreklokkene. Tidligere på dagen hadde han fått tillatelse til å søke etter åkerskatter, selv om bonden egentlig ikke så vitsen i letingen ettersom et titalls detektorister allerede hadde trålet området grundig. Herbert inngikk likevel sin vanlige skriftlige avtale om å dele eventuelle verdier likt med landeieren, og gikk deretter rett på tidenes mest spektakulære anglosaksiske gullskatt. Datert til år 675-725 da en mulig konge eller militær leder av kongedømmet Mercia røvet fra døde soldaters krigerrustninger og gravde ned fangsten for å hente den opp ved en senere anledning.

**SELV OM JEG
PLUTSELIG ER BLITT
RIK OG FANT NOE LIKE
SJELDENT SOM
TUTANKHAMONS GRAV,
LURER MAN ALLTID
PÅ OM NOE ENDA STØR-
RE LIGGER DER UTE**

TERRY HERBERT,
metalldetektorist

Det tok cirka 1300 år. Det lille, bøyde gullkorset, det skinnende sverdstykket, gullbeltet med bibelsk inskripsjon i latin og den intrikate skjoldpynten med ørnefigurer og rød granatstein havnet på British Museum i London, arkeologer gikk amok, vår felles historie ble enda litt mer håndgripelig, utstillingen skal på USA-turné i høst og det fem kilo tunge gullfunnet ble verdsatt til over 30 millioner kroner av The Treasure Valuation Committee.

- Det er mye mer der ute, jeg tror det finnes minst én gullmynt på hver eneste britiske åkerlapp, sier Herbert.

Den skattefrie gevinsten ble delt likt mellom den tidligere kistebyggeren og nå tryggede Herbert og landeieren Fred Johnson, slik den engelske loven sier. Halvparten til hver. Selv om Herbert og Johnson delte en flaske whisky i seiersrus, har de i ettertid kranglet heftig om beløpet. Men begge har vært enige om én ting: At de ble lurt.

GOLD-DIGGERS. Det er stadig flere som leter etter nåler i høystakker. Bak en hekk på den engelske landsbygda surrer 50 mennesker rundt på et gyllent jorde denne søndag formiddagen. Den eneste lyden er trekronebladens klapping i vinden, men metalldetektorklubben Bloxwichs detektorister hører ikke applausen. De konsentrerer seg om å «plukke ut gode, dype signaler» på usynlige stier hvor det skal ha gått en romersk handelsvei for 2000 år siden. Terry Herbert står alene, helt nederst i hjørnet.

- Etter utbetalingen fikk jeg endelig råd til å kjøpe meg et skikkelig hus og en bil, og jeg kjøpte en ny detektor til tre av mine beste venner. Men selv om jeg plutselig er blitt rik og fant noe like sjeldent som Tutankhamons grav, lurar man alltid på om noe enda større ligger der ute, sier han og flakker med blikket mot horisonten.

- Jeg skulle nok vært enda rikere i dag. Noen har fortalt meg at «the Staffordshire ▶

► **FIELDS OF GOLD.** Arbeidsløse Terry Herbert (57) fant en gullskatt verdt 30 millioner kroner like ved motorveien i 2009. Han har ikke sluttet å lete.

- 1 **LATTERKAMPEN.** – Noen forbigående roper «pip, pip, pip» etter meg. Jeg tenker at de bare får le, jeg vet det ligger tusenkronersfunn i lommene mine samtidig som de godter seg, sier Gordon Heritage.
- 2 **ET SPØRSMÅL OM ÆRE.** – Arkeologer ønsker heller å se skatter råtne i jorda enn å gi oss æren. Men hvem skal finne historiske skatter hvis ikke vi gjør det? spør John Meeh i Bloxwich metalledetektorklubb.
- 3 **SKATTEKART.** Gamle kartbøker som viser romerske handelsveier er gull verdt.
- 4 **GJEMMESTEDET.** Detektorister tar vare på alt de finner. Og bruker gjerne en tannbørste for å rengjøre gjenstandene mest mulig skånsomt.
- 5 **PÅ MUSEUM.** Ikke langt unna Heritages hus fant han 75 gullmynter, 2000 år gamle.
- 6 **TILBAKE TIL FORTIDEN.** Heritage reparerte fryseren til Charlotte Moore for 20 år siden, nå leter han etter skatter på villatomten hennes. Engelsk lov sier at finneren og landeier må dele verdien 50/50.

→ hoard» var verdt minst 100 millioner pund, snofter han.

Hadde skatten blitt solgt privat, kunne den mest sannsynlig gått under hammeren for et enormt beløp. Men nettopp for å unngå et slikt fritt-vilt-marked understreker britiske museer at alle må ringe inn og fortelle om hver eneste forhistoriske gjenstand de finner. Har man en skatt mellom hendene og ikke rapporterer innen 14 dager, kan man vente seg både bot og fengsel.

– Gjenta det siste, der!? sier klubbleder Jim Wall og fryser fast i stillingen han står i. Blikket blir blankt, skyene peiler seg i øynene hans.

Selv om formiddagens ivrigste karer stormer til i gummistøvler for å vise frem sjelden vikingfangst i form av en stiggøyle-del, er det først når det spraker synkront i tre walkietalkier at det blir liv i leiren. Noen har funnet noe. Ordet blir gjentatt: «Gold». Alt som skinner er ikke gull, men metall som skinner for alltid er nettopp det. Gulletts evne til å bevare seg selv er mye av grunnen til at de sjeldne funnene blir såpass hjertestoppende.

VERDENS MEST LØNNSOMME. Terry Herbert har skrevet mange autofrafer de siste årene. På grunn av ham har Bloxwich, en av Englands rundt 250 metalledetektorklubber, økt medlemstallet til 130 personer og har en venteliste på to år. Engelsk jordsmonn skjuler et lass av særlig romerske og keltiske skatter fra mange 1000 års handel, krig og fest. Englands klenodiumslov av 1996 fastslår at 100 prosent av en skatts markedsverdi skal gå til finner og landeier dersom et museum ønsker å beholde skatten, så det er ikke så rart at det sies at England er det landet i verden med flest metallsøkere per innbygger. Flere selgere forteller at salget av detektorer er stigende. Også i Norge.

– Salget øker hver gang den vestlige verden havner i en økonomisk krise. Jeg så det smelle etter jappetiden på 1980-tallet og så i 2008. Jo større krise, jo større detektorsalg, sier Dag Solberg fra Askim, daglig leder i Metallsøkerimport.

– Alle kjenner til at man kan bli rik over natten om man kjøper en metalledetektor, men sjansene er større for å vinne i lotto. I USA reklamerer man med at dette er verdens mest spennende og lønnsomme hobby. Hadde dette blitt sagt i Norge, ville forbudene komme raskt. Lovene i Norge er uansett en vits når det gjelder finnerlønn, sier Solberg og forteller en historie om en bonde på Østlandet som skulle fjerne en kjempesokk fra en myr, som han mener viste seg å være

en perfekt bevart totempæl med utskårede gudeansikter.

– Bonden ringte saken inn til myndigheten og fikk tilsendt en sjekk på 500 kroner.

Svein H. Gullbekk på Kulturhistorisk Museum har ikke hørt om totempælen og mener mange har veldig høye forventninger til verdien av det man kan finne i Norge.

– Hvor mye kan man forvente seg i finnerlønn om man finner en gammel sølvmynt med en markedsverdi på 10.000 kroner?

– Ifølge norsk lov skal man få utbetalt metallverdien, som ikke behøver å bli mer enn fem kroner, samt ti prosent av samme sum.

5,50, vær så god.
– Men loven er håpløs, den er også sovende. I praksis prøver vi å ligge opp mot markedsverdien av slike funn, men det er ikke så mange skatter å finne i Norge, sier Gullbekk.

ALLE KJENNER TIL AT MAN KAN BLI RIK OVER NATTEN OM MAN KJØPER EN METALLEDETEKTOR, MEN SJANSENE ER STØRRE FOR Å VINNE I LOTTO

DAG SOLBERG, daglig leder i Metallsøkerimport

SKATTEJAKT

► **ENGLAND** er full av skatter verdt mange millioner kroner. Her får finneren og den som eier landjorden 100 prosent av en skatts markedsverdi. Flere briter er blitt millionærer over natten. I Norge er det strengt ulovlig å jakte på vikingsskatter, selv om man har lov til å bruke metalledetektor. Finner man noe laget før år 1537, er det sett på som et kulturminne og tilfaller staten.

► **IFØLGE NORSK** lov er finnerlønnen kun symbolsk og ligger langt under markedsverdi. I Sverige er metalledetekting totalforbudt.

► **ARKEOLOGER** og metalledetektorister over hele verden har lenge kranglet om hvem som har rett og erfaring nok til å kunne håndtere gamle verdifulle gjenstander funnet i naturen.

HAN MÅTTE LE. Det begynte med en ung gutts samlemani. Så, i 1977, kom moren hjem med pilotutgaven av magasinet «Treasure Hunting – Britain's fastest growing hobby». Gordon Heritage var solgt. Nå er han profesjonell skattejeger og medlem i eliteklubben Mudlarkers som har spesialisens til å grave i søla i Themsens.

– Den tilhørte sikkert en liten prinsesse! roper Heritage (52) mens han småløper ut til det nyrenoverte kjøkkenet sitt, betalt med millionen han tjente for ti år siden etter at han måtte levere fra seg to tykke gullhalsbånd fra bronsealderen til British Museum. Heritage kommer tilbake med en stor eske fylt til randen av gullringer. Han river opp lokket og skyver frem en ørliten håndlaget gullring med hvite perler.

– Jeg holdt telling frem til de 100 første gullringene, nå vet jeg ikke lenger hvor mange jeg har funnet. Jeg måtte også selge unna en god del for litt siden. Prisen per unse gull var helt vannvittig, og jeg trenger pengene, sier Heritage.

Han sitter på gulvteppet inne på «Egyptrommet» hvor en sarkofag holder vakt ved døren. Han reparerer egentlig kjøleskap, men ettersom de fleste nå heller kjøper nytt enn å hyre inn elektriker, lever 52-åringen av å lage introduksjonsvideoer for metalledetektorhobbyen på nett, og av å finne skatter. Han reiser verden rundt. Hans første naturlige gullklump, funnet i Nevada USA i fjor, henger rundt halsen hans til enhver tid. Han har også en bok. En gammel, slitt kartbok over Buckinghamshire hvor han bor med sin kone. Røde streker viser romerske veier som i dag er visket vekk fra naturen. På flere av arkene kan man skimte et kryss for skattefunn, lokalisert for en mannsalder siden. Gordon Heritages spesialitet er å følge opp nettopp disse sporene. I 2006 gikk han strake linjen etter et av disse skattekartene. Han manglet bare en sort lapp over øyet og en trefot. Brått ble han stoppet av en arm i magen, kompisens hans smilte og pekte. Solstrålene traff på noe som skinte ivrig i gresset.

– Jeg måtte le. En bitteliten 2000 år gammel gullmynt med hestetrykk lå midt i lyse dagen. Det var bare for oss å grave opp de 74 andre som lå spredt rundt på et felt like stort som en fotballbane.

For skatten fikk de 25.000 pund, rundt 300.000 kroner den gang. Nå ligger myntene i en glassmonter som en del av utstillingen «100 Treasures» i Buckingham Museum.

– Det blir funnet skatter hele tiden i England, og det er mye igjen. Jeg bruker Google Earth og sammenligner med gamle kart. →

SJELDEN TYPE. Det finnes over 200 metalledetektorklubber i England. En søndag hver måned møtes medlemmene for å lete sammen, og drikke kaffe fra termos. Derek Partridge er en av Bloxwich-klubbens mest erfarne medlemmer. Han har lett etter skatter i 27 år, men er mer glad i historiens historier og hunden Yougo enn i penger.

➔ Jeg er sikker på at det skal finnes noe på min venn Charlottes gård.

Noen broer, steinrøyser, hønsegjerder og grisehyl senere tar den eksentriske husfruen Charlotte Moore imot med varmt brød og brie på sin families praktgård noen timer nord for London. De gamle kjenningene gir hverandre en klem.

- Charlotte, du husker de karene som var her for mange år siden, de som sa at de ikke fant noe av verdi... eh, jeg hørte de fant gull, sier Heritage lavt mens de står på tunet.

Charlotte Moore tar seg for munnen.

- Bastards.

Hun roper på sine fire Jack Russel-terriere og forsvinner inn for å finne frem album med gamle bilder over tomten, før hun sirlig skriver ned nettsiden old-maps.co.uk på oppføring fra Heritage. Sammen skal de avdekke fortiden og kanskje tjene enda en million.

NIGHTHAWKER. Det ligger en liten metall-detektorsjappe klemt inn mellom politistasjonen og en møbelforretning i Biggin Hill sør i London. Der selges det for tiden rundt 170 detektorer hver eneste måned.

- Den aller dyreste, som bare piper når den finner gull, koster over 40.000 kroner. Den selger vi cirka tre-fire av i uken, sier daglig leder Mark Burnham hos distributøren Joan Allen.

Vinduene på utsiden av butikken er tapetsert med et bilde av et grønt jorde, man må ringe på en dørklokke for å komme inn. Sikkerhets-tiltakene har økt etter at hele utstillingen, til en verdi av godt over 120.000 kroner, forsvant for et halvt år siden.

- Det finnes et stort svart marked for metalledetektorer, blant annet på E-bay. Det er også flere og flere kinesiske produsenter som lager falske versjoner av de dyreste detektorene, sier Burnham.

Pappesker med reklametekster som «GPX 5000 finner mer gull, dypere» ligger stablet. På veggen henger øreklokker, caps, vester, spesialbagger og jernhakker med gummikant. En begynerpakke vil koste rundt 13.000 kroner. Mange passer derfor på å få med seg nyoppdaterte prislister over hva man kan få for eldgamle mynter, samt en av de mange bøkene med titler som «Hvordan velge jorde» og «UKs beste søkesteder». To vennepar i 40-årene ringer på døren. Richard Dixon spør om å få se den beste detektoren som finnes til å lete etter turistklokker og gullsmykker på strendene i Brisbane i Australia hvor han og kona nå bor.

- Dere får ikke en bedre strandjeger enn denne, men den greier dessverre ikke å lokalisere diamanter som mange spør meg om, ler selgeren Corrine Green (24), og holder frem en

maskin til 12.000 kroner, den samme typen som Terry Herbert bruker. Deres bestselger.

Dixon vokste opp i Biggin for 25 år siden. På den tiden innrømmer han at han var en «nighthawker».

- Jeg fant to sølvmynter i dette området, men jeg vil ikke si hvor.

- Spurte du landeier om lov?

- Nei, selvfølgelig ikke. De vil jo bare ta fra deg det du finner. Jeg gikk ofte ut om natten, og det jeg fant, solgte jeg privat. For sølvmyntene fikk jeg vel 3000 kroner, sier Dixon og nikker fornøyd for seg selv.

MR. BROWNS VISJONER. Litt senere, inne på samme butikk. En eldre kar i blårutete skjorte står med svikt i knærne, midt på gulvet. Han mangler fortenner, men har en plan.

- Trenger du hjelp? spør selgeren.

- Ja, finansiell hjelp, sukker Andy Brown. Han smiler skjevt før han putter hendene i bukselommene og ber om å få kjøpe detektoren som søker dypest mulig. Tusenlappene han må bruke på utstyret vil han ikke diskutere, men mener bestemt det han nå skal jakte på er vel verdt summen.

- Hva skal du med detektoren?
- Forandre vår felles historie. På onsdag. Mer kan jeg ikke si. ●
line.tiller@dn.no

MYNTHANDLER. Han graver opp historien, han selger noen av myntene han finner for å spare til pensjonen sin, og han kan bli millionær over natten.
- Denne esten er min inspirasjon i hverdagen, sier Barry Carpenter.